

ברכת שהחיינו על מעשר בהמה¹³

כה] נצטוונו בתורה (ויקרא כז לב) "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש לה'", ולכאורה כיון שמצוה גמורה היא יש לברך עליה ברכת המצוות כמו שמברכין על הפרשת תרומה. וכיון שכל שנה מתחדש חיוב בפנ"ע - שאין להפריש משנה אחת על אחרת (בכורות נג,; רמב"ם בכורות ז ה), לכאורה גם יש לברך ברכת הזמן.

אך מציינים בזה מחלוקת ראשונים אם מצוה זו חיובית או קיומית, דמרש"י (בכורות נז:): נראה שאינה חובה, ומהרמב"ם נראה שהיא חובה.¹⁴ ועפ"ז באנו למחלוקת האחרונים אם לברכת שהחיינו צריך דוקא מצוה חיובית או דוקא קיומית (לעיל סי' ד' סק"ד). אך כבר הובא כמה פעמים שהרמב"ם מנה ג' מיני מצוות שמברכין עליהם שהחיינו (ברכות יא ט, פאר הדור מט: א. כל מ"ע שמחייבת מזמן לזמן. ב. כל מצוה שהיא קנין האדם ורכישת דבר. ג. כל

מצוה שאינה תדירה, ואין אדם מתמיד בעשייתה בכל עת. ובתשובתו סיים "ולא הבאנו אלו הג' חלקים אלא להוציא האחרים, לפי שמי שהפריש חלה או תרומה או מעשרות, או טמא שטבל, לא יברך שהחיינו על עשיית אלו המצוות ודומיהן, הואיל ואינן בכלל חלק מן החלקים שבארנו". ולדברים אלו אזי אפילו ס"ל לרמב"ם שהיא מצוה חיובית, אין לברך עליה שהחיינו. אך י"ל דהתינח מתנות כהונה הנ"ל באמת אינן בכלל אחת מהג' מינים שהזכיר שם, אבל מעשר בהמה שכמו שנתבאר היא מצוה המתעוררת כל שנה מחדש, א"כ שפיר היא בכלל סוג השלישי שהזכיר שם. וצ"ע.

ואולם בזמן הזה נראה שאין לברך שהחיינו, דהא גמ' ערוכה היא סוף בכורות (נג). דמעשר בהמה אינו נוהג בזמן הזה דחיישנן לתקלה. וכן פסק הרמב"ם (בכורות ו ב) דמעשר בהמה נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית, "אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית, גזירה שמא יאכלו

13. דין זה הובא כאן ולא בסי' הקודם בשאר דיני מעשרות, דבפשוטו מעשר זה אינו ממתנות כהונה אלא לבעלים שיאכלו בירושלים [מלבד חלק המזבח] (ע"י ס' המפתח בכורות ו ד). והרמב"ם ז"ל כתב דיני מעשר בהמה בהל' בכורות, וביאר טעמו בתחילת ההלכות: "וכללתי המעשר עם הבכור, לפי שמעשה שניהם אחד והכתוב כללו עמו".
14. הנה במתני' (בכורות נח:): נחלקו תנאים אם מהני מעשר בלא להעביר תחת השבט, דלת"ק לא מהני ולר' יוסי בר' יהודה מהני, ולכאורה נחלקו אם הפסוק (ויקרא שם) "אשר יעבור תחת השבט" וגו' בדוקא הוא או אורחא דמילתא, ובפשוטו הלכה כת"ק דהעברה מעכבת, וכן פסק הרמב"ם (שם ז א). ומעתה כיון שהעברה היא תנאי מעכב במצוה, י"ל שעל סמך זה דייק רש"י דהלשון "אשר יעבור" משמע רשות כמו "אם יעבור", ונמצא שכללות המצוה אינה חובה. ועוד נימא ד"אשר יעבור" משמע שרק אם מונה הצאן לעצמו לדעת המנין אז מחוייב במעשר, ולא כשעושה רק בשביל המצוה, וכמו שלמדו מקרא לענין ציצית שרק בגד שעושה להגן מפני החום והקור חייב בציצית (לעיל סי' מד סקט"ו), והנה לדעת כמה צאן יש בעדרו ודאי ליכא חיוב, לכן הוא מצוה של רשות. אכן רש"י (ויקרא שם) מפרש דכל ההעברה היא בשביל העישור, "כשבא לעשר מעבירן בפתח זה אחר זה". וכן מהרמב"ם חזינן שפסק דהעברה מעכבת, ועכ"ז דייקו בלשונותיו דהיא מצוה חיובית, אף ד"אשר יעבור" משמע רשות. וצ"ע.
[ואולם גם מלישנא דר' יוסי בר' יוסי משמע שלכתחילה יש להעביר תחת השבט]. והנה החזו"א (בכורות כז סק"ג) דקדק מהא דסתם הרמב"ם שהיא "מצוה" דא"כ ס"ל שהיא חיובית, וצ"ב דלכאורה כל מה שנמנה במנין התרי"ג נקטינן ל' בלשון מצוה, אבל אינו ראייה שמחוייבין אנו להכניס עצמינו בחיוב זה, וככל המצוות הקיומיות. ושור"ר דאף החזו"א גופיה (שביעית יד סק"י סוד"ה והא) כתב כן בדעת הרמב"ן, שמנה אכילת מעשר שני למצוה, דמ"מ לא עבר בעשה אם לא אכלן אלא חיסר מצוה, וצ"ע א"כ למה גבי מעשר בהמה ס"ל דהיא חיובית. ושור"מ שהרמב"ם (עשה צו) הביא בזה דברים מפורשים מספרא, לגבי המצוות התלויות בטומאה וטהרה, אלא שצ"ע למה כ"כ רק לעניינים הנ"ל ולא על כלל המצוות הקיומיות.

הכי

מצות הקרבת מנחות

איתמר

תתצה

תמים ונמצא בא לידי איסור כרת שהוא שחיטת
קדשים בחוץ. ואם עבר ועשה בזמן הזה הרי זה
מעשר ויאכל במומו". ומדברי הרמב"ם משמע
שחשש תקלה זה הוא איסור דרבנן ותקנה גמורה

ולא חשש בעלמא, ולפ"ז לא מסתבר שהעובר
על תקנת חז"ל יוכל לברך על כך "שהחיינו
וקיימנו והגיענו לזמן הזה", אע"פ שאם עבר
ועשה מה שעשה עשוי.